

TÜRKİYE’DE GIDA DENETİM SİSTEMİNDE LABORATUVARLARIN ÖNEMİ, DÜNÜ ve BUGÜNÜ

Dr. Berrin ŞENÖZ

Gıda Mühendisi

Ülkemizde Gıda laboratuvarları 90’lı yılların ortalarına kadar, barındırdığı nitelikli personele ve dönemin olanakları ölçüsünde küçük bütçelerle önemli sayılacak çalışmalar, araştırmalar yapıyor olmasına karşın, genel olarak dikkat çekmeyen, kendi içine kapalı sessiz kurumlar idi.

Laboratuvar teknolojilerinin ve bilgisayarların henüz çok gelişmediği, yaygınlaşmadığı bu dönemlerde bilgiye ulaşım da bir o kadar zordu. Ayrıca zamana göre nispeten gelişmiş laboratuvar teknolojilerini kullanan büyük laboratuvarlarda bile elde edilen verileri depolamada sıkıntı çekilmekte ve istenilen limitleri karşılamakta zorluklar yaşanmaktaydı. Ancak, söz konusu dönemde analiz metotlarının ve sonuçlarının güvenilirliği ile ilgili olarak henüz geliştirilmiş bir sistematik olmadığı için dönemin mevzuatının böylesi bir sistematığı öngörmediği ve bugünkü gibi hassas tespit limitlerini gerektirmediği düşünüldüğünde laboratuvar çalışmalarının dönemin ihtiyaçlarını karşıladığı da rahatlıkla söylenebilir.

Keza laboratuvarlar genel olarak tüm girdileri dışa bağımlı, pahalı, çalışanlar için zaman mefhumu olmayan sıkıntılı bir hizmet sektörü olup; çalışmak da yönetmek de oldukça zor ve özverili bir süreçtir. Dolayısı ile laboratuvarlar popülaritesi olmayan ve çalışma koşullarının zorluğu itibarı ile de sadece bu işe gönül vermiş teknik insanların tercih ettiği kurumlardır.

2000 li yılların başına gelindiğinde gerek bilgisayarların yaygınlaşması ve laboratuvar teknolojilerinde bilgisayara bağlı cihazların sayılarının artması, laboratuvarlarda kalite sistemlerinin kurulması ve akredite-tasyonun sağlanması, laboratuvarlara ayrılan bütçelerin artması ve gerekse bilgiye ulaşımın kolaylaşması gibi birçok faktör ülkemizde kurulmuş olan gıda laboratuvarlarının büyük bir aşama kaydetmesine neden olmuştur. Kuşkusuz Avrupa Birliği’ne (AB) adaylık süreci ve ticarete yaşanan sıkıntıları önlemek üzere alınan önlemler kapsamında laboratuvarlara önem verilmesinin de bu gelişmede çok büyük katkıları vardır.

Bu süreçte gıda sanayinin gelişimi ülkemizde ve dünyada ticaret hacminin artması, gelişen teknolojileri de göz önünde bulundurarak mevcut mevzuatın değişimi, en yoğun ticari ilişkimiz olan AB’de gıda ile mevzuatın katı limitlere sahip olması söz konusu laboratuvarlarda daha gelişmiş cihazların kullanımını

gündeme getirmiştir. Dolayısı ile daha düşük limitleri tespit edebilen cihazlar ve yüksek performanslı metotlar kullanılır olmuştur.

Gelişen kimya sanayi laboratuvarlar için her türlü cihaz, kolon, kimyasal v.b. girdinin daha ucuz, daha kolay ve yaygın biçimde kullanımını sağlamış bu da laboratuvarların gelişimine ve yaygınlaşmasına sebep olmuştur. 2000’li yılların başından itibaren sadece kamu laboratuvarları değil gıda denetim sistemlerinde yer almak üzere özel gıda kontrol laboratuvarları da devreye girmiş ve bugün itibarı ile sayıları 80’in üzerine çıkmıştır. Özel gıda kontrol laboratuvarları Gıda, Tarım ve Hayvancılık bakanlığı tarafından belli konularda yetkilendirilmekte ve denetlenmektedir.

AB nin Türkiyede “Gıda Kontrol Sistemlerinin Yeniden Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi” projeleri ile de kamu laboratuvarları önemli destekler almışlardır.

Kuşkusuz alt yapı ve kalite sistemi ile birlikte bir laboratuvarın en önemli parçası yetişmiş kaliteli personelidir. Gerçekte gıda güvenliğine yönelik hizmet veren her personelde olması gereken ekip çalışmasına yatkınlık, mesai saatleri ile sınırlı olmayan çalışma saatlerine uyum, laboratuvar işini sevmek, titiz ve hassas çalışabilmek, ayrıntıcı olmak, araştırmayı sevmek laboratuvar personeli için vazgeçilmez özelliklerdir. Laboratuvar personeli her türlü kimyasalla iyi geçinmek zorundadır. Bu özelliklerdeki çalışma çoğu kez özverili olmayı ve yaptığı işi gerçekten sevmeyi gerektirir.. Diğer yandan çalışanların araştırmaya yatkınlıkları lisansüstü çalışmalarında kolaylık sağlamak ve kişisel gelişimleri desteklenmektedir.

Gerek alt yapının sağlamaştırılması ve gerekse personel kalitesinin artması mevcut gıda laboratuvarlarını daha üst seviyeye taşımış, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından AB desteği ile kurulan Ulusal Gıda Referans laboratuvarı (UGRL) ile çita daha da yükselmiştir.

UGRL Bakanlığın kurumsal kapasitesini güçlendirerek gıda kontrol hizmetlerini desteklemek üzere kurulmuş olup, 14.01.2009 tarihli kuruluş yönetmeliğinde de yer aldığı gibi ana çalışma konuları, gıda alanında halk sağlığını tehdit eden ve Ülkemiz için sorun teşkil eden konulara çözüm bulabilmek adına araştırma yapmak, metot geliştirmek, eğitim vermek ve diğer laboratuvarlar ile koordinasyonu sağlamaktır. Kısaca UGRL Bakanlığın laboratuvar AR-GE si olarak önemli çalışmalara imza atmakta ve gıda güvenliğinin sağlanmasında önemli rolü olan etkin kontrol ve denetim, tüketicinin korunması, sürdürülebilir laboratuvar stratejilerinin geliştirilmesi ve Ulusal mevzuatımızın AB mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi açısından önemli rol oynamaktadır.

Laboratuvar sektörü dünyadaki gelişmelere bağlı olarak sürekli kendini yenileyen bilimle birlikte gelişen özetle sürekli bilimsel takip, para, yatırım gerektiren pahalı bir sektördür. Dolayısı ile gelecek, AR-GE yönü kuvvetli doğru yatırımlarla iyi yönetilen laboratuvarların olacaktır. Bu laboratuvarlar ülkelerin uluslararası arenada kendi ürünlerini doğru pazarlayabilecek verileri üreterek güçlenmelerini sağlayabileceği gibi, halk sağlığını korumak adına da önemli çalışmalar yapabilecek güce sahip olmalıdır. ■